

Abstract

In this paper young people's use of and relation to dance, theatre and aesthetic practices is investigated. In what ways can aesthetic practices play an important role in young people's career expectations and identity formation? The empirical material consists primarily of a case study of an amateur theatre group in a Swedish suburb and complementary interviews. The focus is on the one hand on the different learning processes taking place, and on the other hand on the intersection between the practices of theatre, the schooling system and a multicultural context. Consequently, this is also a study of young people's career patterns and lifestyles. The results imply that the aesthetic practices create openings for experimenting with identities and for hybridity, that is, for the complex combination of different types of identities. By developing an intermediate area in which the stable is dissolved, "traditional" distinctions are partially erased and reconstructed. The multicultural context and the societal structures are not that present. This is rather a study of self-development, individualization and an ongoing neo-liberal transformation of schools, learning processes and identities.

Keywords: Identity, aesthetic practices, hybridity, multiculturalism, neo-liberalism, self-actualization

Thomas Johansson, Professor of Social Psychology, The Centre of Cultural Studies, University of Gothenburg.

Thomas.Johansson@kultur.gu.se

Fostran till kulturentreprenör: Förortsskolor, estetiska praktiker och karriärvägar

Thomas Johansson

In modern society, what was classified and differentiated and assigned in the first place were not explicit identities, but rather varying measures of freedom of movement between identities, or – if one prefers to put it this way – freedom to *choose between identities*. It was that freedom which was unevenly distributed, providing by the same token the major dimension of differentiation (inequality) (Bauman, 1993, s. 120)

Skola, passioner och fritid

Ibland talas det om att vi lever i ett kunskapssamhälle och vid andra tillfällen används begreppet informationssamhälle. Det pratas om informationsflöden, skolans kris, det sviktande förtroendet för bildning och betydelsen av ett livslångt lärande. Många är eniga om att det från 1970-talet och framåt har ägt rum en omfattande samhällsomvandling – som ofta beskrivs som en övergång från ett industriellt till ett postindustriellt samhälle – vilken medfört stora förändringar i allt ifrån familjens struktur till skolans funktioner och position i samhället. Lärare ställs inför nya utmaningar och skolans relation till andra samhällssektorer – till exempel familjen, arbetslivet och fritiden – förändras (Hargreaves, 1998). Denna omställningsprocess ser bland annat beroende på variationer i hur man ser på skolans funktion, plats och roll i samhället olika ut i olika länder.

År 1992 införde den borgerliga regeringen under Carl Bildts regi en skolreform som syftade till att skapa en större valfrihet för elever och föräldrar. Friskolereformen fick som konsekvens att det på ganska kort tid etablerades ett stort antal nya skolor, ofta med specifika profiler (Englund, 1993). Genom att hitta olika nischer – som till exempel musik, dans, religion eller något annat attraktivt profilområde – försöker idag många gymnasieskolor att locka till sig studenter. Den här omställningen av det svenska skolsystemet bidrar till en ökad individualisering, det vill säga det blir allt mindre självklart och på förhand givet vilken karriärväg man ska välja som ung och hur man bör kryssa fram i livet. Detta ska givetvis inte förväxlas med en ökad frihet att välja exakt den utbildning man finner attraktiv, men på en subjektiv nivå finner vi en upplevelse av ökad frihet och ett ökat ansvar för att välja rätt utbildning.

Relationen mellan utbildning och framtid blir allt mer komplex och svåröverblickbar. Det blir allt svårare att se vilka val som leder till framgång respektive in i återvändsgränder. Vilken gymnasielinje ska man välja, vilken skola och hur hittar man fram till en bra universitetsutbildning. Idag lockar skolor på alla nivåer med utbildningar och program som sägs leda till en lovande framtid på arbetsmarknaden, men mycket av detta bygger på lösa antaganden om vad som leder till framgång. Det finns ett stort glapp mellan

visionerna och marknadsföringen å ena sidan, å andra sidan arbetsmarknaden och de reella möjligheterna.

Samtidigt som utbildningsvärlden har blivit allt mer svåröverblickbar och svår att avkoda, har fritiden fått en ökad betydelse för liv och karriär. Inom medelklassen, eller den kreativa klassen som Richard Florida pratar om (Florida, 2006), kan mycket väl fritidsaktiviteter som till exempel konstnärlig verksamhet, dans, teater, musik, datorspel och andra kreativa fritidssysslor på sikt omvandlas till en yrkesframtid (Hayes, 2004). Till viss del handlar det om drömmar, men samtidigt har estetiska kunskaper och verksamheter fått en ökad betydelse för den postindustriella ekonomin.

Vad betyder då fritiden och framför allt estetiska praktiker för unga människor? Vilken relation finns det mellan å ena sidan skolan och det akademiska systemet, och å andra sidan fritiden och ungdomars egna estetiska praktiker? Finns det något som tyder på att gränsen mellan skola och fritid har blivit porösare och mindre distinkt? Hur kan man i så fall använda sig av det som händer på fritiden i skolan och vice versa?

I den här artikeln kommer jag att utifrån ett omfattande kvalitativt material om ungdomars skolgång och fritid, med betoning på just fritidsaktiviteterna, att undersöka dessa frågor (jfr. Pugh & Bergin, 2005). Undersökningens kontext är en multietnisk/kulturell förort i en av Sveriges storstäder. Jag har under ett års tid intervjuat, observerat och genomfört etnografiskt arbete på platser där ungdomar utövar olika typer av estetiska praktiker. Materialet består av ett tjugotal intervjuer med ungdomar av båda könen i åldern 16-19 år. Observationerna har till stor del utförts på en ungdomslokal i en förort, här kallad Kulturmolekylen. Lokalen och verksamheten är ett resultat av att det genomförts en stor ekonomisk satsning på ungdomsverksamhet med musik, dans och teater.¹

Jag har bland annat följt en teatergrupp och deltagit i repetitioner och diskussioner. I denna grupp har ett tiotal ungdomar av båda könen ingått. Men jag har även intervjuat andra ungdomar jag träffat på denna plats och som där ägnat sig åt dans, musik eller teater, ofta flera saker samtidigt. Lokalen ligger nära en större gymnasieskola, som har en specifik profil mot just dans, musik och estetiska praktiker.

I den här artikeln fokuserar jag frågor som handlar om relationen mellan skola och fritid. Jag har träffat några av de ungdomar som utgör underlag för den här artikeln vid flera tillfällen och därför kunnat följa utvecklingen av deras berättelser. Det jag intresserar mig för är hur ungdomarna själva ser på detta samband och hur deras berättelser om skola, fritid, passioner och framtid förändras under resans gång.

En fråga som på många sätt utgjort utgångspunkt för studien är om det uppstår några speciella förutsättningar, dynamiker och processer i en mångkulturell kontext. Vad innebär skolans placering i staden, och skapas det några speciella relationer och band mellan skolan och omvärlden. Inom den pedagogiskt orienterade kulturteorin finns det starka antaganden om hur skolans roll och funktioner förändras och även bör förändras i en global värld. Henry Giroux och hans kollegor menar att för att passa in i en global

¹ Den här artikeln är en del av två delvis överlappande forskningsprojekt, *Omvärlden och skolan* och *Skola, valfrihet och integration*, båda finansierade av VR. Jag vill också passa på att tacka Ulf Borelius för en noggrann och värdefull läsning av artikeln.

och föränderlig värld måste skolan förändra sin grundläggande pedagogiska hållning gentemot omvärlden:

During the next century, educators will not be able to ignore the hard questions that schools will have to face regarding issues of multiculturalism, race, identity, power, knowledge, ethics, and work. These issues will play a major role in defining the meanings and purposes of schooling, what it means to teach, and how students should be taught to live in a world that will be vastly more globalized, high tech, and racially diverse than at any other time in history. (Giroux m fl, 1996, s. 44)

Skolan bör alltså öppna sig mot omvärlden och använda sig av de erfarenheter och kunskaper som skapas utanför skolan. Inom denna form av kulturteori finns också en tanke om att det bör skapas en större genomskinnlighet och interaktion mellan ungdomars erfarenheter, livsstilar och kunskaper och skolans ambition att förmedla kunskaper. Detta skulle innebära att ungdomars fritidsintressen, skaparlust och kreativitet får ta större plats även i skolan.

Även den tyske pedagogen Thomas Ziehe menar att gränserna mellan skolans värld och vardagsvärlden har blivit mindre starka, men han tolkar och förhåller sig till detta på ett delvis annat sätt. I sin senaste bok hävdar Ziehe att skolan inte bör kollapsa in i ungdomskulturen, utan att det snarare är viktigt och centralt att skolan upprätthåller en funktion som läroanstalt, där kritiska perspektiv och en viss distansering från vardagslivet kan uppstå. Ziehe försöker hitta en position någonstans mitt emellan reformpedagogernas bejakande av ungdomskulturen och konservativas förakt för densamma (Ziehe, 2004). Det finns starka beröringspunkter mellan pedagogiska kulturstudier och Ziehes position. I grunden handlar det om att skapa ett kritiskt och självständigt subjekt. Tankarna om hur detta ska gå till varierar dock en del.

Artikeln tar sin utgångspunkt i diskussionen om hur man idag marknadsför gymnasieskolor och skapar attraktiva profiler, som ofta bygger på ungdomars fritidsintressen och passioner. Därefter följer tre nedslag i en ungdomskulturell social verklighet, som visar på lite olika sätt att se på relationen mellan skola och fritid. Artiklen avslutas med en analys av dessa olikartade mönster och spekulationer om hur vi utifrån detta kan se på relationen mellan skola, fritid och omvärld.

Skolan som varumärke och individualisering

Det blir allt vanligare att svenska grund- och gymnasieskolor marknadsför sig själva. Det handlar om att i en hård konkurrens locka till sig studenter. I vissa fall handlar det om att bättra på skolans rykte och att undvika att förlora sitt studentunderlag. Många förortsskolor har brottats med ett sviktande elevunderlag och stora problem att skapa en bra image (Bunar, 2001). Den ökade konkurrensen mellan kommunala skolor och friskolor skapar också ett allt större tryck på att man marknadsför och säljer skolan.

I en artikel i Svenska Dagbladet den 24 februari 2007 kan man läsa att gymnasieskolorna i Stockholms stad lägger minst tretton miljoner kronor på

marknadsföring. Det visar sig att friskolorna står för den största delen av marknadsföringen. På vissa friskolor får eleverna gymkort, körlektioner eller bärbara datorer. Strategierna för att locka elever till skolan är många och det handlar om att föra fram en specifik profil och att skapa en stark image (Cambridge, 2002).

Det enhetliga svenska skolsystemet har på ganska kort tid ersatts av ett stort utbud av profilskolor. Vi kan se detta som ett led i en övergripande individualiseringsprocess, där allt mer av ansvaret för skola, karriär och liv lämnas över till individen. Många skolor försöker genom att tydliggöra sin pedagogiska hållning och profil locka elever och föräldrar. Det kan handla om en tydlig mångkulturell pedagogik, eller om den amerikanska Monroe-pedagogik (jfr Olneck, 2000). Det kan också handla om att man profilerar sig mot estetiska praktiker.

Om vi tar den sistnämnda strategin kan man säga att denna typ av profilering kan skapa en otydlig gränssyta mellan skola och fritid. Ofta kanske de unga människorna söker sig till en skola för att deras eget fritidsintresse är skolans profilområde. Samtidigt som gränsen mellan lust och plikt suddas ut, måste eleverna även läsa ett antal kärnämnen. Det skapas en brygga mellan skola och fritid, men det finns också en skarp gräns mellan utbildningens rent akademiska innehåll och de lustfyllda delarna. Till viss del skulle man kunna tänka att detta handlar om en delvis anpassning till unga människors egen kultur och passioner, samtidigt som skolan också har som uppgift att förmedla baskunskaper och en bredare ”bildning”.

Samtliga ungdomar som ingår i denna studie går på estetiskt orienterade gymnasieskolor, där man ofta har ett profilområde. Skolan och omvärlden ingår delvis en symbios, men samtidigt som vi ska se upprätthålls en stark distinktion mellan skola och fritid. Ungdomarna poängterar också att de lär sig mer om sin ”passion” på sin fritid, i lokala teater- eller dansgrupper, än på skolan. De ungdomar som ingår i studien är uppvuxna i svenskglea förorter och går också på en gymnasieskola i ett sådant område. En central fråga handlar om hur dessa uppväxtvillkor och skolans placering i det fysiska rummet påverkar de estetiska läroprocesserna.

Hip hop som karriärväg

Den första gången jag träffar Juan befinner vi oss på *kulturmolekylen*. Jag har precis närvarat vid ett träningspass med en av ställets mycket meriterade dansare. Danspasset kan beskrivas som en mix och blandning av stilar inom hip hop och street dance. Klassen består av tjugo ungdomar, mestadels tjejer men även några enstaka killar. Strax efter träningspasset träffar jag Juan och några andra dansare. Han förklarar bristen på killar med att breakdance lockar mycket mer än street, som betraktas som mer kvinnligt, något han själv tycker är en överdriven könsuppdelning.

Juan berättar att han älskar att dansa och att han därför börjat på en gymnasielinje som är inriktad mot just dans. Han försöker förena sina fritidsintressen med skola och framtidsplaner. Vi bestämmer att jag ska komma och hälsa på Juan på hans nya skola. Några dagar senare står jag utanför skolan, men ingen Juan. Jag ringer och han har helt glömt av att vi ska mötas. Men vi lyckas ganska snart ordna ett nytt möte. Jag har sedan träffat Juan ett antal tillfällen och följt hans planer och utveckling.

Vid ett tillfälle träffar jag Juan på mitt jobb i centrum av staden. Det går snabbt att på håll identifiera Juan, som har en väldigt speciell stil, något han också är medveten om. Vi pratar lite om kläder, stil och dans:

Thomas: Vad har man för kläder när man dansar street?

Juan: Många har Adidas.

Thomas: Kan man beskriva det här som lite Combat?

Juan: Ja men ibland kan det missuppfattas, dom tror att jag håller på med något kriminellt, men jag är ju tvärtom mot kriminell. Kan ju inte hindra att folk tänker så.

Thomas: Hur tror du dom tänker när dom ser dig?

Juan: Tänker väl olika saker – hip hop eller kriminell!

Juan är uppvuxen i en svenskgles förort i den norra delen av en av Sveriges storstäder. Han har vuxit upp tillsammans med sin mamma och en yngre syster. Mamman kommer från Guatemala, men barnen är uppvuxna i Sverige. Juan har ingen kontakt med sin pappa. Juans mamma arbetar som städerska. Juan beskriver hur mamman arbetar hårt och ofta övertid för att kunna ge honom bra villkor och goda förutsättningar. För att kunna läsa upp betygen och för att kunna komma in på den gymnasielinje han nu går valde han att gå i en Waldorfskola. Gymnasiet är en friskola, som har en inriktning mot både IT, sport och dans. Anledningen till att Juan sökte sig till detta gymnasium, som ligger i en av stadens rikare förorter, var att han ville syssla med dans. Ett av gymnasiets profilområde är dans.

Juan är helt uppslukad av dansen. Han tränar varje dag och ger hundra procent till dansen. Även om han lär sig mycket i den undervisning som äger rum under skoltid, är det under fritiden och på dansundervisningen på Kulturmolekylen han utvecklas mest. Successivt har Juan tagit allt mer egna initiativ till att lära sig nya danssteg och varianter. De nya stilarna hittar Juan på Internet, där han plockar ner diverse material och videos.

Streetdance kan ses som ett slags huvudrubrik för ett antal olika varianter av street, som till exempel den nya dansen: *Krumping*.² Juan beskriver dansen:

Juan: det är den senaste, en afrikansk dans, kultdans. När man skulle ut och kriga målade man ansiktena. Dansen har förts vidare till slavarna och sedan Nordamerika. Den utvecklades i slummen och sedan har ungdomar tagit reda på allt detta och gjort det till en ny grej. Det var en fransman som gjorde en dokumentär om *krumping*. När jag hörde det, så kollade jag hela grejen. Jag frågade min lärare om man kunde

² Krump står för *Kingdom Radically Uplifted Mighty Praise*. Krumping utvecklades i Södra Los Angeles runt 2001-2002. Dansen kännetecknas av dynamiska, starka, fria och expressiva rörelser. Den har bland annat sina rötter i en annan dans som kallas *Clowning*, som utvecklades av Tommy the Clown i början av 1990-talet. Krumping utvecklades som ett led i motståndet mot gautuväldet i Los Angeles.

lära sig detta, men nej det går bara i Stockholm sa hon, så jag är självlärd, men nu kan jag den totalt, det är aggressivt och jag tar ut hela grejen.

Thomas: Förebilder?

Juan: Jag har tittat på deras video och så finns det bilder typ på nätet, clips på folk i USA som gör det.

Vi talar om dansen och om Juans passion för att lära sig mer om kultur och dans. Han ägnar mycket tid åt att hitta nya stilar och koreografier. Street beskrivs som en blandning mellan olika stilar. Det finns starka inslag av balett, jazzdans och andra stilar, men framför allt handlar street om attityd (Chang 2006). Ett annat samtalsämne som kommer upp i våra diskussioner är den sneda könsfördelningen och hur det känns att vara relativt ensam som danskille. Dansen är paradoxalt nog både könsmärkt och relativt fri från de vanliga stereotypa och polariserade bilder av kön.

Thomas. Varför är det så få killar som dansar?

Juan: Jag vet inte varför det anses vara en feminin grej, men det är det inte! Men killar har mer intresse för andra grejer, fotboll och sån shit.

Thomas: Så..?

Juan: Om jag dansar, min stil är rätt så hård, om jag skulle dansa för någon skulle dom se att det inte är en tjejig stil. men det betyder inte att jag inte kan göra tjejgrejer, för det kan se snyggt ut när en kille gör en viss grej /.../ För det mesta gör vi samma sak hela tiden så...

Dansen förenar, korsar och upplöser gränser mellan kön och etniska identiteter. Vid vissa tillfällen kan manlighet betyda något speciellt, medan det vid andra tillfällen tonas ned. "Manlighet" bör alltså ses som något i högsta grad *situationellt* och variabelt (jfr Mac an Ghail, 1997; Johansson 2007a; Jonsson 2007; Hammarén 2008). På samma sätt talar ungdomarna om att visst kan det ha en betydelse att man befinner sig i en mångkulturell och multietnisk förort, men lika ofta förlorar detta i betydelse och mening; man överskrider den symboliska laddningen i sådant som förort, kön och etniska positioner (Gilroy, 1993).

Den estetiska verksamheten verkar ha denna effekt och verkan på identitetsskapandet. Detta kan slå lite olika. I vissa fall förstärks och politiseras den egna positionen och det skapas en motståndskultur (Sernhede 2002, 2005). Juan intar dock en annan typ av position. Han ser inga begränsningar i sina uppväxtvillkor och sin sociala position, utan snarare möjligheter i att kunna skapa sig själv. Förorten är inte en politisk arena, en del av ett utanförskap och en kollektiv mobilisering, utan något som snarare har en relativt liten betydelse.

Thomas: Vilka kopplingar ser du mellan förorter och hip hop?

Juan: Det är patetiskt den här föreställningen att om man lyssnar på hip hop så är man från förorten. Bara för att det bor invandrare i förorten så är det inte en slum. Man försöker koppla det till USA, fattiga länder, där är det så, slum, men här är det mer rikt. Om nån från USA skulle komma till den svenska förorten skulle det tycka att det är lyx! Man har mat, värme, vatten. Det är patetiskt!

När jag träffar Juan andra gången har han en plan. Han vill först avsluta gymnasiet med goda betyg, för att sedan söka in på en danshögskola i Stockholm. Hans dröm är att bli professionell dansare, och han har förstått att detta är vägen man ska gå. Tankarna har växt fram i samtal med Lisa, som är hans danslärare på Kulturmolekylen, och någon han identifierar sig med och ser upp till. Hon har själv utbildat sig för att nå fram till sin nuvarande position som ungdomsarbetare, danslärare och artist. Men när jag träffar Juan för tredje gången har något hänt; hans planer har ändrats.

Juan beskriver hur hans intresse för dans på många sätt hamnat i kollisionskurs med skolan. Han ligger efter i en rad ämnen och betygen sjunker. Detta är helt klart ett resultat av att dansen tagit överhanden och att skolan är relativt lågt prioriterad. I takt med att betygen har sjunkit, har också Juans planer för framtiden förändrats.

Thomas: Hur ser du på skolan nu, vad betyder det?

Juan: Ingen stor grej, något man måste göra, annars hamnar man på socialen!

Thomas: Måste!? Om du ska bli dansare behöver du skolan då?

Juan: Nej men jag vill inte bli en dum dansare, som bara kan något om dans, eh?

Thomas: Hur ser din motivation för skolarbetet ut?

Juan: Finns ingen.

Thomas: Måste vara kul att vara lärare på din skola.

Juan: Dom flesta i skolan säger samma sak, uppgifterna är onödiga, något man måste göra.

Juan har lagt planerna att börja på danshögskolan på hyllan, som att han inser att han aldrig kommer att kunna få de betyg som krävs för att komma in på universitetet. Men han har hittat andra vägar. Juan pratar bland annat om en skola i Frankrike, där man har inriktat sig på hip hop kultur. Han känner någon som går på den här skolan, och har börjat kolla upp vad som krävs för att komma in på den franska skolan. Samtidigt tar dansen allt större utrymme; Juan dansar, undervisar och arbetar hårt för att utveckla sin dansstil. Han hittar sina förebilder i sin närmaste omgivning, inte minst bland sina framgångsrika lärare. Juan tvekar inte över vart hans framtid finns och att det är i dansen.

Under den korta tid jag följt Juans berättelse om sitt liv, har vissa saker ändrats medan andra står fast. Hans intresse för och engagemang i dansen är fortsatt starkt. Men snarare än att tänka i banor av universitet och en akademisk väg till dansen – som danshögskolan i Stockholm – har Juan börjat leta efter andra och alternativa sätt att ta sig fram i dansvärlden. Han har hittat en utbildning i Frankrike och även engagerat sig i en dansakademi som precis öppnats i hans hemstad och som är inriktad mot just hip hop kultur och dans. Juan drivs i första hand av sitt intresse och sin passion. Än så länge tänker han inte i termer av karriär eller framtida yrke. Länken mellan skolan och hans passion har blivit allt svagare och otydligare. I takt med att skolresultaten rasar, söker han sig andra vägar.

Trots att hans gymnasieskola har en profil mot dans, verkar man inte inom ramen för skolarbetet kunna ta tillvara och utveckla Juans passion. Hans kreativitet och begär riktas allt mer mot det som finns utanför skolan, och hans framtidsplaner formuleras därför allt mindre i relation till skolarbetet.

Parallella läroprocesser

Vid ett av mina första besök på Kulturmolekylen träffar jag Chang och Ling, två kinesiska killar. De har båda bott i cirka fem år i Sverige och har tillbringat sina tonår i en svensk förort. De har följts åt under några år, båda dansar och studerar vid samma gymnasium, där de går en teaterlinje.

Jag står och väntar på att alla i teatergruppen ska komma till terminens första repetition. Jag har precis pratat med den dramapedagog som leder gruppen. Det drar ut på tiden. Chang börjar prata med mig och berätta om sin bakgrund och sina drömmar. Han började studera teater i Peking, på en teater och filmskola. Han berättar att han levt och vuxit upp i en värld med skådespelare och teatermännskor. Han berättar också att han deltagit i flera filminspelningar och agerat i en del biroller. När hans mamma gifte sig med en kinesisk man bosatt i Sverige, får han lämna sitt land och en oavslutad utbildning. Väl i Sverige hittar han snart både vänner och ett sammanhang där han kan fortsätta att syssla med teater.

I Sverige träffar Chang en annan kines i exil, Ling. De hittar snart ett gemensamt intresse och en passion för streetdance. Chang och Ling träffas på Kulturmolekylen, som blir som ett andra hem för de båda exilkineserna. Här blir de delaktiga i en ungdomskultur, som på många sätt existerar utanför men också delvis parallellt med gymnasieskolan, som fysiskt sett ligger väg i väg med lokalen. På dagtid blir det skolundervisningen, där teaterpraktiken blandas med de vanliga kärnämnen. Även om den akademiska delen av utbildningen inte går så bra, betygen är inte i topp, bygger Chang och Ling upp en egen väg som består i en syntes mellan teater och dans. På kvällarna börjar den andra ”skoldagen”, då de unga männen i friare former fortsätter att lära sig danstekniker och utvecklar sin teatrala förmåga.

Vid ett annat tillfälle, återigen när jag väntar på teatergruppen, ropar Chang på mig, ”kom och titta på det här”. Han visar stolt två videoclips han har lagt upp på Youtube. En av de korta filmerna visar Chang och Ling tillsammans med två unga tjejer. De dansar en street influerad dans, med inslag av folkdans. Musiken är suggestivt pumpande och dansrörelserna är

extremt väl koordinerade, det ser helt enkelt mycket professionellt och snyggt ut.

Chang berättar för mig att han allt sedan han var ung har haft en dröm – ”Jag vill bli känd”. När han talar om sin framtid handlar det om dans, teater, film och kändisskap. Han lever i en global föreställningsvärld. När jag frågar vart han vill studera och bo, säger han direkt att det förmodligen blir USA och Hollywood. Chang har en positiv bild av framtiden och en stark tillit till sin egen förmåga. Hans vän Ling är inte lika målinriktad. Han tar mer dagen som den kommer och har inga direkta framtidsplaner. Vid ett samtal med Chang påpekar han att Ling har tappat motivationen och att han har börjat arbeta extra istället för att satsa på skolan.

Chang berättar om sin upplevelse av att leva i en svenskles förort. Hans bild av förorten är ganska negativ. Han säger: ”Det finns många invandrare som inte är bra /.../ Vi har snackat om rasism, men tyvärr det är invandrarna själva som gör det dåligt”. Däremot har han en mycket positiv bild av den teatergrupp han deltar i på fritiden. Gruppen består framför allt av ungdomar med invandrabakgrund och leds av en kvinna från ett Latinamerikanskt land, Clara. När Chang beskriver arbetet i teatergruppen, försvinner så att säga förorten och det fysiska rummet och istället skapas det ett symboliskt rum. Här existerar det inga direkta skillnader, i varje fall inga överstigliga hinder för kommunikation och gemenskap.

Thomas: När ni spelar teater så har ni en rätt blandad grupp, många med invandrabakgrund.

Chang: Vad menar du?

Thomas: Betyder det något att ni har så olika bakgrunder eller inte?

Chang: Olika länder, det är bra. Vår lärare gör det på ett sätt så att hon tar ihop alla, i början krockade det, men nu gör vi det ihop. Vi har olika kulturer, men vi har samma grej, teater, och samma språk genom teatern.

Ling ger ungefär samma version av detta:

Thomas: I er grupp har ni väldigt olika bakgrunder...

Ling: det spelar ingen roll, nej, nej.

Thomas: Har det ingen betydelse?

Ling: Nej ingenting, man kan prata med alla, kan säga sanningen, måste lyssna och samarbeta, spelar ingen roll vilket land.

Just i teatergruppen finns det en upplevelse av att skillnaderna inte är så viktiga. Detta utesluter inte att man ibland faktiskt också betonar vikten av skillnader. En specifik kulturell erfarenhet och upplevelse kan mycket väl betraktas som ett utslag för skillnad, men det viktiga är vad man gör av denna skillnad. I det konkreta arbetet med improvisation, som ju är väldigt kropps-

lig och fysiskt påtagligt, försvinner poängen att tala om skillnader. Men i andra sammanhang, när man utarbetar en text som ska följas, kan skillnaderna återigen aktualiseras och få en betydelse; dock inte som något absolut. Skillnaderna blir en del av det arbete som pågår hela tiden med att smälta samman erfarenheter, kroppsligheter och upplevelser till något dramaturgiskt och känslomässigt intressant.

En vacker försommardag 2008 åker jag till Kulturmolekylen. Jag har stämt träff med Chang, för att kunna stämma av lite kring hur hans planer utvecklats. När jag parkerat min bil och går upp till lokalen stöter jag först på teaterpedagogen och vi pratar en stund om gruppen. Hon berättar att den ursprungliga gruppen består, men några ungdomar har fått andra saker att göra i livet. Manusförfattaren har flyttat och arbetar numera som coach för säljare, en lite oväntad utveckling. När jag träffade honom för ett halvår sedan var det bara teater som gällde. Han skulle söka till en scenskola och så vidare. Men livet ändras snabbt. Clara berättar att gruppen snart kommer att splittras. Ungdomarna ska gå på universitet, resa, flytta och gå vidare i livet. teatergruppen har varit ett slags transithall, där man kunna arbeta med och lära sig saker om sig själv och andra, ett slags *identitetslaboratorium*.

Efter en stund kommer Chang, lite sent som vanligt. Vi sätter oss i gräset och pratar en stund. Han berättar att han snart ska ta studenten. Men det som han helst vill prata om är arbetet som regissör och den pjäs han arbetar med som examensarbete. Vi pratar om skolan, utbildningen och framtiden. Chang är ganska desillusionerad över sin teaterutbildning. Han tycker inte att han lärt sig speciellt mycket.

Chang: Jag har hållit på sju år nu med teater och film, det jag lärt mig i skolan det är INTE så mycket egentligen, bara teorigrejer /.../

Thomas: Vart lär du dig mest då?

Chang: Om man är med i en film eller spelar teater, då lär du dig, jag har spelat några filmer i Kina. Den tiden har jag lärt mig mycket. Man jobbar med regissören, ljudtekniker, alla, man jobbar varje dag, när du vaknar så börjar hjärnan fungera som en skådespelare. Här går du till skolan varje dag och klär dig kunskap, men det blir en lite död kunskap, men som skådespelare, jag tycker att skådespelare måste ha LIV, vara levande. Därför tycker jag att skådespelare kan jag bli i framtiden men inte i Sverige; inte heller i England, på grund av språket, utan i KINA.

När han skisserar sin framtid handlar det först och främst om dansen, och om att hitta alternativa karriärvägar, utanför skolans värld. Hans betyg är relativt låga, men han ser ändå optimistiskt på framtiden; kanske att han blir tvungen att arbeta med något inkomstbringande yrke ett tag, för att sedan gå vidare med sina drömmar. Han behöver pengar. Drömmen om att åka till USA och gå på filmskola har han lagt på hyllan. Han inser att detta inte är realistiskt, det kostar för mycket. Istället vill han satsa på att först förbättra sina kunskaper i dans, för att senare återvända till teatervärlden. Just nu ser han sin styrka i dansen, kanske kan han via denna färdighet göra en karriär och kanske det blir i Kina.

Chang: Media, artist svårt, hur många kan bli kända, inte så många.

Jag kan danspedagog i TV, har sett den bästa danstävlingen i Kina, hur dom är, vad jag tänker när jag tittar på dom, jag räknar mig själv, jag bräddar dom bästa dansarna. Jag kan 70% NU, om jag tränar i Frankrike och kommer tillbaka – jag kan bli den bästa dansaren där /.../

Thomas: Kan du tänka dig att bo kvar i Sverige?

Chang: Svårt,

Thomas: Varför?

Chang: För Sverige – känns inte som en stor utmaning.

I början när jag kom har kämpat som en hund, vunnit massa danstävlingar, och folk som känner mig tycker om mig och säger att du dansar bra, det räcker, har ett betyg i Sverige, dom tycker om mig här, Sverige är underbart, men nu är det slut, ska till ett annat land och utmana mig själv. Livet handlar om att kämpa och att göra nya saker hela tiden.

Chang befinner sig i rörelse, han har planer, men allt är under utveckling. han ser inga direkta nationella begränsningar, utan är beredd att ta sig till de platser han måste för att kunna fortsätta att utveckla sina färdigheter. Skolan har satt gränser och han har stött på språkliga och kulturella barriärer, dels i form av svårigheter att fånga alla nyanser i språket, dels känna sig laddad och emotionellt närvarande i skolsituationen. Inspirationen har hämtats från andra källor, dansföreningen, Kulturmolekyl och de sammanhang där Chang fått bekräftelse och support. Skolan upplevs inte som vägen till framgång, utan snarare som något begränsande.

Estetiska praktiker och livsstil

Det blir många onsdagskvällar med teatergruppen på Kulturmolekylen. Det är långa pass, fyra kvällstimmar från fem till nio på kvällen. Jag sitter mest och observerar, men på rasterna passar jag på att göra korta intervjuer med ungdomarna. Improvisationerna är ofta väldigt roliga. Det blir många tillfällen till skratt. Som när Chang härmar en gammal gumma, eller när Ella ikläder sig rollen av en äldre man. En stor del av arbetet är rent kroppsligt, fysiskt och bortom det verbala språket. Frågor om mångkulturalism, karriär eller förortskultur känns väldigt avlägsna. Mycket av materialet ”rinner så att säga mellan fingrarna på mig”. Jag är osäker på vad jag kan göra med alla mina iakttagelser. Men det handlar mycket om identitet, sökande, självkännedom och att testa sina gränser och möjligheter.

Det är lätt att förstå ur diskussionen om mångkultur, segregation eller förorter på ett sätt är irrelevant för det som händer i teatterrummet, i det symboliska rummet. Förmodligen handlar det om att teatergruppen aldrig rör sig mot någon form av text. Det utlovade manuset, som skrivs av en av

ungdomarna, dyker aldrig upp. Det skjuts mot framtiden. Samtidigt är det på sätt och vis närvarande, det utgör ett slags riktpunkt för arbetet. Men framför allt njuter ungdomarna av att vara tillsammans, röra sig, testa olika former av samspel, föreställa sig och utveckla sitt kroppsspråk. Texten är inte så viktig.

Vid något av tillfällena, på rasten, sitter jag och pratar med Ella. Hon går på en teaterlinje och har länge varit intresserad av teater. Det började redan när hon var i tioårsåldern. Hon deltog i en teatergrupp och arbetade med en föreställning. På högstadiet fortsatte hon att odla sitt intresse, nu som ledare för en teatergrupp. På den vägen har det fortsatt.

Ella har en dröm om att gå på scenskolan och att bli skådespelare, men samtidigt inser hon att det kan bli svårt att nå detta mål. En alternativ karriärväg är att bli dramapedagog. För Ella är teatern och improvisationerna inte enbart en karriärväg, det handlar också om livet och om självutveckling.

Ella: Jag lär mig mycket om mig själv. Jag får reda på hur man är som person och hur man kan hantera olika situationer, hur man kan distansera sig från sig själv, kan ju vara svårt. Fysiska grejer, som att hantera sin kropp. Jag har lärt mig mycket av teater, för jag har scenskräck också, det har jag. Inte så mycket vad gäller teater, men i skolan när man ska redovisa, jättenervös, och jag väntar till sist och gråter nästan. Många säger att du går ju på teater och borde inte ha scenskräck, konstigt.

Thomas: Men inte på scen?

Ella: Nej för då är jag inte mig själv, utan en annan person. Då kan jag sätta mig in i en annan person, då har jag en karaktär. Jag distanserar mig.

Teaterverksamheten är ett led i en personlig utveckling, ett slags självutvecklingsprojekt, men det är också en kollektiv process. I den gemenskap som skapas suddas gränser ut och det blir inte lika viktigt vem man egentligen är – klass, etnicitet, kön – utan mer vem och vad man kan gestalta. Ella säger något intressant, hon menar att det viktigaste och det som för samman gruppen är att alla vill agera och vara skådespelare. Hon säger. ”Vi kanske inte hade kommit överens utanför, men teatern för samman människor”. Och fortsätter...

Teater handlar ju bara om en sak, att förmedla till publiken och att ha kul, alla har samma mål. Sen kanske, hur vi tar oss dit eller att bakgrunderna är olika, men det spelar ingen roll, det är ändå en gemenskap, vi försöker tillsammans och kommer på idéer tillsammans.

När Ellas väninna Louise berättar om sin väg till teatergruppen, återkommer mycket av det som Ella tog upp som motivation, drivkrafter och meningsbyggande. För Louise var teatern också en väg ut ur en trasslig skolsituation, där hon var mobbad och betraktades som annorlunda. I teatervärlden kunde hon omvandla detta till en styrka. Hon lärde sig att ”tänka sig in i andras tankebanor”. Louise beskriver Kulturmolekylen som något av en oas, dit ungdomar kan komma för att andas ut och få inspiration.

Hon är själv uppvuxen i samma förortsområde och tycker att ungdomsverksamheten har bidragit till att skapa en bättre atmosfär i bostadsområdet. Den utgör något av en motkraft till en del negativa tendenser i förorten.

Att teaterverksamheten är förlagd till en svenskgles och relativt resursfattig urban förort märks inte direkt, det ger inget specifikt eller starkt avtryck i ungdomarnas berättelser. Fokus ligger istället vid självutveckling, grupprocesser och lust. När vi går in i teaterns symboliska rum, försvinner förorten och den fysiska platsen i bakgrunden. Det symboliska rummet ses som en plats där man kan utforska sig själv, sina relationer och sina emotionella och kognitiva kompetenser.

Vid ett av de tillfällen då jag sitter med i teatergruppen har det gått några timmar och det är dags för återföring från läraren. Clara, som läraren heter, sätter sig ner på golvet med gruppen runt omkring sig. Alla är samlade. Man småpratar först lite om de olika övningarna. Alla är lite trötta och ganska sega. Det är sent och övningarna, som är relativt fysiskt krävande, har satt sina spår. Clara tar upp en tråd som handlar om vikten av att lita på och använda sig av sina egna erfarenheter. Hon berättar att vid ett tillfälle när hon skulle spela teater i Sverige, så hade hon helt tappat tråden. Hon började svära på spanska. Clara kände sig värdelös och misslyckad, men läraren applåderade. Han berömde Clara för att hon vågat improvisera och använda sin egen energi. Clara riktar sig till gruppen och säger – ”Tänk på detta, att ni alla har stora resurser”.

Den här pedagogiska situationen styrs inte av några yttre krav eller mål, utan bara av de mål man upprättar i sitt eget lilla kollektiv. De egna erfarenheterna och identiteterna sätts i spel, och är betydelsefulla, men samtidigt blir individen en del av en ny helhet. Allt som kan smältas in och användas blir på ett lekfullt sätt en del av läroprocesserna. Det är begäret, lusten och kreativiteten som styr och motiverar. Det viktigaste är inte att upprätta en specifik position eller ett övergripande mål, utan att ge utrymme för deltagarnas egen vilja att lära sig mer om sig själva och andra. Alla vet att detta är ett tillfälligt skapat symboliskt utrymme, individer kommer och går. Men utan tvekan uppstår här en möjlighet att lära sig väsentliga saker om livet och självet.

Även om flera av de ungdomar som ingick i teatergruppen så att säga levde i ”teaterns värld”, fanns det också några personer som hade helt andra motiv för att delta i gruppen. Som en kontrast till teatermänniskorna vill jag lyfta fram Tommy. När jag frågar vad teatern betyder för honom och vart han finner sin motivation, svarar han:

Jag gör det för att jag tycker att det är kul helt enkelt. Inte för att jobba med det, jag pluggar inte teater. Det har egentligen ingenting med min vardag att göra.

Thomas: Så bara fritid. Lär du dig något?

Tommy: Jag lär mig att vara medveten om kroppen, mer uppmärksam på min omgivning, att ta in saker mer och dra nytta av.

Thomas: Nyttan hur då?

Tommy: I livet!

Även om motiven till att delta skiljer sig mellan deltagarna, finns det också en slående likhet; teatern ger möjlighet till självutveckling, där kropp, identitet och relationer sätts i spel och utforskas.

När jag sitter och pratar med Chang försommaren 2008 dyker Louise upp. Vi pratar en stund om hennes framtidsplaner. Hon har sökt till en radio-producentutbildning på högskolan i Piteå. Hon ser fram emot att få flytta och att bo ett tag i Norrland. Teaterplanerna lägger hon på hyllan, för att istället fokusera på en karriär inom medier och radiojournalistik.

Lust, estetiska läroprocesser och karriär

Idag talas det mycket om *livskunskap* och om *livslångt lärande* och ibland används uttrycket *kunskapsamhälle*. Samtidigt intar skolan något av en särställning när det gäller lärande och akademisk kunskap. Fritiden ses mer som tid för rekreation och vila. Det ungdomar gör på fritiden har inte så mycket med skolarbetet att göra, utan fyller mer en funktion av att få ägna sig åt drömmar, lustfyllda aktiviteter och att bara umgås. Men ibland tillmäts den fria tiden en viktig betydelse för bildning och kulturellt kapital. Det är under denna tid man kan lära sig spela ett instrument, eller gå på en krokikurs. Vad händer då med fritiden och med de estetiska verksamheterna när vi rör oss mot ett postindustriellt samhälle? Vad händer när en viss del av arbetsmarknaden bygger på kulturell verksamhet?

Det är delvis avtrycken av den här samhällsförändringen vi kan se i skolans och ungdomarnas värld. För skolans del handlar det om att skapa utbildningar inom mediekultur, konstnärlig verksamhet, marknadsföring och andra kulturella profiler. För ungdomarnas del handlar det om att gränsen mellan skola och fritid/estetiska intressen luckras upp och blir porösare. Skola, utbildning och karriär handlar inte enbart om att lära sig det rent akademiska innehållet, utan i allt större utsträckning om personlig utveckling.

Ungdomarnas berättelser bär tydliga och markanta spår av den samhälleliga omsvängningen mot personlig utveckling, coachning, självkult och *makeoverkultur* (Johansson, 2007b). Det handlar om att rikta uppmärksamheten mot det egna jaget, om att utveckla ett närmast terapeutiskt och psykologiskt förhållningssätt till sig själv och att se sitt liv som en berättelse som kan modifieras, ändras och bearbetas. Ett sådant synsätt passar väl samman med en allmän kulturell förskjutning mot estetiskt verksamhet och kreativitet. I ungdomarnas berättelser om sig själva kan vi se hur de med hjälp av olika strategier förhåller sig till förändringar i skolkultur, samhälle och det liberala samhällets betoning på lycka och framgång. De tre olika fallstudierna speglar på lite olika sätt denna process och utveckling. I ungdomarnas framställningar om sig själva och sin estetiska verksamhet kan vi se hur skola, fritid, självutveckling, identitet och framtidsplaner smälts samman med en intressant variation och spridning.

Den första fallstudien handlar om en ung man som brinner för och har stor passion för hip hop kultur och streetdans. Han har under några få år utvecklats enormt mycket och redan hunnit med att vinna danstävlingar, ha egna dansklasser och utveckla en egen stil. Han får delvis utlopp för sitt intresse i skolan, där han valt en inriktning mot just dans. Men skolan kan inte inrymma och ta hand om hela Juans passion, utan han måste vända sig

till andra ställen för att kunna utveckla sina färdigheter. Detta bidrar till att skolan får en underordnad roll i Juans liv, medan dansen och fritiden får en allt större och viktigare roll. Han får allt svårare att se hur skolan och den akademiska utbildningen ska kunna bidra till hans karriär inom dansen. Han söker sig andra vägar, alternativa utbildningar och möjligheter att hitta en egen profil och plats i dansvärlden.

Den akademiska vägen, via danshögskolan, som han först ser som en möjlighet, försvinner i bakgrunden och ersätts av en vision om att hitta en väg utanför den vanliga skolan. På många sätt har väl skolan med sin profil mot dans bidragit till att stärka Juans intresse, men i takt med att betygen sjunker försöker Juan att fundera ut en alternativ väg mot framgång och karriär som dansare. Den porösa gräns mellan skola och passion som används för att locka unga människor, leder i detta fall till att intresset för skolan och för att lyckas akademiskt tappar mark. Juan drömmer om att skapa sig en framtid inom dansen. Hans utbildning till dansare och någon form av kulturentreprenör äger mestadels rum utanför skolan. För Juans del har hip hop kultur inte så mycket med förorter eller politik att göra. Han betonar snarare den mer kommersiella delen av denna kultur och möjligheterna att skapa sig en framtid som bygger på den plats man kan inta inom streetdance.

Changs berättelse skiljer sig en del från Juans, inte minst för att han har ett bredare intresseområde. Medan Juan inriktar sig på just dansen, arbetar Chang med både dans och teater. Han är också intresserad av att regissera och att arbeta som dramapedagog. Hans stora dröm är att åka till USA och bli skådespelare. Hans gymnasieutbildning skiljer sig från Juans, på det sättet att de estetiska områdena är inkorporerade i utbildningslinjerna. Medan Juans dansundervisning är ett fritt valt ämne, är Changs teaterundervisning del i en mer enhetlig och genomtänkt utbildning inom det estetiska fältet. Trots detta verkar även Chang se ganska dyster på sin rent akademiska karriär. Han siktar istället på att skaffa sig mer erfarenheter inom dans och koreografi, för att så småningom åka tillbaka till Kina och göra en karriär inom film och teve. Drömmarna om USA har han lagt på hyllan, han inser att kostnaderna – både ekonomiskt och kulturellt – utgör ett stort hinder.

Det finns många likheter mellan Juans och Changs berättelser. Det handlar i båda fallen om starka intressen och passioner och om att utveckla sina färdigheter inom det estetiska området. För Juans del finns det en möjlig karriär att göra inom ett bredare hip hop fält, där han via olika utbildningar och praktik kan erövra en position. Delvis måste Juan hitta sin egen väg, och detta gäller också Chang. Det finns ingen rak och enkel väg som leder fram till en bestämd yrkesposition. Det handlar snarare om att utveckla en förmåga att kryssa sig fram och att skapa sin egen framtid. Liksom Juan menar Chang att man lär sig det mesta utanför skolan. Fritidsverksamheten blir nästan som en parallell skolgång, där andra typer av egenskaper och färdigheter utvecklas. Men det finns inte heller någon absolut motsättning mellan skola och fritid, ofta glider dessa områden in i varandra.

I den tredje fallstudien, där Ella får fungera som ledsagare in i *teaterns kreativa språk*, kan vi se andra schatteringar och nyanser. Ella har inte någon klart definierad dröm. Även om hon kan tänka sig att bli skådespelare, inser hon samtidigt hur svårt det är att förverkliga denna dröm. Hon talar redan om möjligheterna att arbeta som dramapedagog, men hennes berättelse handlar också om hur de erfarenheter och lärdomar som görs inom teaterutbildningen

och teatergruppen kan ses som ett led i en bredare självutveckling. Även om inte utbildningen leder fram till en specifik yrkeskarriär inom det estetiska fältet, kommer det man lärt sig alltid att komma till nytta. Här transponeras den estetiska praktiken till en mer psykologiskt färgad läroprocess, som skulle kunna utgöra grunden i en rad tänkbara yrken.

Det är också tydligt hur den estetiska verksamheten får en mer universell betydelse. Ella ser en enorm potential i teaterns språk och symboliska värld. Genom att träda in i denna värld lämnar man många av de vanliga statusdistinktionerna och identitetsmarkörerna. Identiteten blir mer flytande och plastisk, möjlig att modulera och förändra. Sociala distinktioner och markörer som klass, status, etnicitet och kön har ingen definitiv och fast betydelse i teaterns värld, i varje fall inte i Ellas berättelse. Allt man har med sig in i rummet kan användas och smältas om till något görbart och kreativt.

Relationen mellan skola och fritid är på många sätt porös och genomskinlig, inte minst i fallstudie nummer två och tre. Juans berättelse illustrerar hur skola och fritid glider isär och hur en fritidsaktivitet successivt omvandlas till en framtida karriärmöjlighet. Samtidigt innebär detta att skolan ges allt mindre tid och vikt. Fallstudie två och tre visar dels på hur skola och fritid kan fogas samman till en helhet, dels hur de fria aktiviteterna får en väldigt speciell betydelse för personlig utveckling.

Hur ser då relationen mellan skola, fritid och omvärld ut? Samtliga ungdomar i studien är uppvuxna och bosatta i en förort. Vilken inverkan har detta? Kan vi se spår av detta i den estetiska verksamheten?

Det mest slående med de här ungdomarnas berättelser är att de så klart och tydligt framställer sig själva och sin omgivning på ett närmast gränsöverskridande sätt. I teatergruppen och i dansen suddas skillnader ut till förmån för det rent kroppsliga, det psykiska och det kreativa. Förortens sociala rum försvinner i bakgrunden och ersätts med ett symboliskt rum som gynnar gränsöverskridanden, spel och lek. Ungdomars sociala bakgrund och teatergruppens fysiska lokalisering i en förort har inte så mycket inflytande över den estetiska verksamheten. Här finns ingen grogrund för politisk mobilisering eller medvetenhet, utan det handlar snarare om ett potentiellt skapande av unga kulturentreprenörer.

Det man brukar tala om som ”förortskultur” lyser på många sätt med sin frånvaro i denna studie. Visserligen skulle vi kunna säga att ett ställe som Kulturmolekylen hör intimt samman med förorten och denna urbana kultur. Vi skulle också kunna hävda att de flesta som besöker den här verksamheten bor i eller nära någon mångkulturell förort. Samtidigt finner vi också en hel del innerstadsungdomar i denna verksamhet. Frågan är också om hip hop kulturens dominans inte måste ses som en effekt av att verksamheten just är förlagd till en urban förort. Samtidigt är denna ”struktur” relativt frånvarande i ungdomarnas berättelser om dans, teater och fritid.

Det som träder fram är ett mönster som snarare än att peka mot kollektiv mobilisering, förortskultur eller solidaritet, handlar om individualisering. De berättelser jag tagit del av och följt handlar om hur estetisk verksamhet och fritidspassioner gradvis och successivt omvandlas till framtids- och karriärplaner. Det blir också tydligt hur skolan i många fall inte riktigt lyckas suga upp och använda sig av ungdomarnas estetiska intressen, vilket leder till att de söker efter andra alternativa vägar att ta sig fram i tillvaron.

För många av de ungdomar jag mött utgör den estetiska verksamheten i första hand ett led i vad som skulle kunna kallas självförverkligande; eller ett identitetsprojekt. De ser inte teatergrupper eller dans som ett led i en yrkeskarriär, utan mer som en del i att pröva ut och arbeta fram identiteter. Denna psykologisering och starka fokus på individen står på många sätt i motsättning till tankar om förortskultur eller hip hop som ett led i en politisk process. Det kanske mest intressanta med denna studie av ”förortskultur” är att man i slutändan landar i en studie av mer allmängiltiga identitetsprocesser i samtidskulturen.

Slutligen måste vi i varje fall fråga oss hur det går för till exempel Chang och Juan. Kan deras intensiva intresse för dans respektive teater hjälpa dem att skapa en bra framtid i Sverige? Eller finns det en risk för att satsningen på profilsolor och framväxten av alternativa karriärvägar i själva verket leder ungdomar in i en återvändsgränd? I sin klassiska studie *Fostran till lönearbete*, fann ju den engelske sociologen Paul Willis att ungdomarnas egna motståndsstrategier ledde till en reproduktion av en underordnad position (Willis, 1977). Frågan vi kan ställa oss är om de här ungdomarnas passion för dans, teater och estetiska verksamheter på samma sätt leder till svaga akademiska prestationer och i slutändan till en underordnad klassposition? Frågan är om fostran till kulturentreprenör på ett liknande sätt kommer att leda till svårigheter på arbetsmarknaden och till en reproduktion av underordning, eller, alternativt, att det kan leda till framgång och passion.

Referenser

- Archer, Louise (2003). *Race, masculinity and schooling*. Maidenhead, Berkshire: Open University Press.
- Bauman, Zygmunt (1993). *Postmodern ethics*. Cambridge: Blackwell
- Bunar, Nihad (2001). *Skolan mitt i förorten*. Stockholm/Stehag: Symposion.
- Bunar, Nihad och Kallstenius, Jenny (2007). *Valfrihet, integration och segregation i Stockholms grundskolor*. Stockholm: Utbildningsförvaltningen.
- Chang, Jeff (2006) *Can't stop; won't stop: Hip-hop-generationens historia*. Göteborg: Reverb.
- Clandinin, D. Jean (2007). *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology*. London: Sage.
- Cambridge, James (2002). Global product branding and international education. *Journal of Research in International Education*, 1 (2), 227-43.
- Englund, Tomas (1993). *Utbildning som "public good" eller "private good": Svensk skola i omvandling?* (Pedagogisk forskning i Uppsala, 108).
- Florida, Richard. (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Göteborg: Daidalos.
- Gilroy, Paul (1993). *The black Atlantic*. London: Verso.
- Giroux, Henry et al (1996). *Counternarratives: Cultural studies and critical pedagogies in postmodern spaces*. New York: Routledge.
- Hammarén, Nils (2008). *Förorten i huvudet*. Stockholm: Atlas förlag.
- Hall, Stuart (1996). *New ethnicities*. I David Morley & Kuan-Hsing Chen (Red.), *Stuart Hall: Critical dialogues in cultural studies*. London: Routledge.
- Hargreaves, Andy (1998). *Läraren i det postmoderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Hayes, Denis (2004). Understanding creativity and its implications for schools. *Improving Schools*, 7 (3), 279-86.
- Johansson, Thomas (2007a). *The transformation of sexuality: Gender and identity in contemporary youth culture*. Aldershot: Ashgate.

- Johansson, Thomas (2007b). *Makeovermani: Om dr Phil, plastikkirurgi och illusionen om det perfekta jaget*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jonsson, Richard (2007). *Blatte betyder kompis: Om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Mac an Ghail, Mairtin (1997). *The making of men: Masculinities, sexualities and schooling*. Buckingham: Open University Press.
- Olneck, Michael (2000). Can multicultural education change what counts as cultural capital? *American Educational Research Journal*, 37(2), 317-48.
- Paecter, Carrie (2000). *Changing school subjects: Power, gender and curriculum*. Buckingham: Open University Press.
- Pugh, Kevin och Bergin, David (2005). The effects of schooling on student's out-of-school experience. *Educational Research*, 34(9), 15-23.
- Sernhede, Ove (2002). *AlieNation is my nation: Hiphop och unga mäns utanförskap i det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.
- Sernhede, Ove (2005). 'Reality is my nationality': The global tribe of hip hop and immigrant youth in 'the new Sweden'. I Mette Andersson m fl (Red.), *Youth, otherness and the plural city: Modes of belonging and social life*. Göteborg: Daidalos.
- Stauness, Dorte (2004). *Kön, etnicitet og skoleliv*. Köpenhamn: Förlaget Samfundslitteratur.
- Ziehe, Thomas (2004). *Øer af intensitet i et hav af rutine*. Köpenhamn: Forlaget politisk revy.
- Willis, Paul (1977) *Learning to labour. How working class kids gets working class jobs*. New York: Columbia University Press.